

07.10.2019

МОН зосередиться на тому, щоб забезпечити доступ українських вчених до провідних дослідницьких інфраструктур світу – вже триває низка переговорів

Забезпечити доступ українських вчених до провідних дослідницьких інфраструктур світу – одне з ключових завдань МОН на найближчі роки. Міністерство вже веде переговори про участь України в роботі низки таких програм. Про це розповів генеральний директор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус 7 жовтня 2019 р. під час розширеної наради в приміщенні МОН ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

«Ми маємо створити умови для інтеграції наших вчених у європейський та світовий дослідницькі простори. Важлива складова такої інтеграції – доступ до провідних іноземних дослідницьких інфраструктур. Це, зокрема, закладено у програмі діяльності Уряду на наступні 5 років. Ми маємо амбітну ціль, щоб за цей час Україна брала активну участь у роботі щонайменше 25-и міжнародних дослідницьких інфраструктур», – наголосив Д. Чеберкус.

Він повідомив, що за останній місяць представники директорату науки МОН уже провели важливі зустрічі з європейськими партнерами щодо можливостей України долучитися до дослідницьких інфраструктур ЄС.

Наймасштабнішою подією став форум «Дні ЄС з досліджень та інновацій», що тривав упродовж 3 днів. Він був присвячений обговоренню викликів, які стоять перед новою програмою ЄС з досліджень та інновацій «Horizon Europe», зокрема, пошуку відповідей ЄС на відставання об'єднаної Європи від США та Китаю в сфері науки та технологій.

Окрім цього делегати від МОН України зосередилися на переговорах щодо надання нашій країні підтримки з оцінки стану та перспектив розвитку дослідницької інфраструктури через інструмент Policy Support Facility (PSF). За його підсумками ми зможемо отримати рекомендації європейських експертів з реформування української дослідницької інфраструктури та можливих шляхів її розвитку в контексті інтеграції до європейських дослідницьких інфраструктур. Попередньо вдалося домовитися про можливість такого дослідження, МОН вже подало офіційну заявку до Європейської Комісії та зараз чекає на рішення іноземних колег.

Про те, як Україна може з'явитись у Дорожній карті розвитку європейських дослідницьких інфраструктур, було обговорено в межах 70-ї Зустрічі Європейського стратегічного форуму дослідницьких інфраструктур (ESFRI) у Фінляндії.

ESFRI – це стратегічний інструмент, створений для полегшення доступу вчених до провідних дослідницьких інфраструктур. Його основним результатом є формування та регулярне оновлення Дорожньої карти ESFRI. До неї включено інфраструктури, які є важливими на загальноєвропейському рівні і вважаються ключовими для забезпечення довгострокових потреб Європейського дослідницького простору. Для ефективного використання ресурсів та посилення взаємодії часто країни стимулюють об'єднувати інфраструктури, схожі за функціоналом та тематикою роботи, у консорціуми.

На європейському рівні навіть прийнято спеціальне законодавство для полегшення утворення таких консорціумів. Через відмінність законодавства

Україні, вочевидь, важче інтегрувати свої інфраструктури до європейських дослідницьких консорціумів. Але МОН зараз саме вивчає юридичні та фінансові аспекти цього питання, щоб напрацювати набір типових рішень, які дозволять полегшити та пришвидшити цей процес.

У межах 70-ї Зустрічі ESRRI українські представники говорили про перспективи включення наших дослідницьких інфраструктур у Дорожню карту ESRRI. Як перший крок голова Форуму Ян Грусак запропонував презентувати стратегічне бачення розвитку системи дослідницьких інфраструктур в Україні на 71-й Зустрічі ESRRI в грудні 2019 року. Це обґрунтовано тим, що ESRRI заохочує держави-члени ЄС та асоційовані країни до розробки стратегічних документів – національних дорожніх карт дослідницьких інфраструктур. Зараз у МОН України робоча група, до якої долучено широке коло стейкхолдерів, працює над підготовкою такого документа. Тож 71-а зустріч ESRRI стане гарним майданчиком для презентації нової візії того, в якому напрямі і за якими принципами в Україні надалі розвиватиметься дослідницька інфраструктура.

Якщо українські інфраструктури увійдуть у Дорожню карту ESRRI, це стане важливим елементом політичної інтеграції України в Європейський дослідницький простір. Очевидно, що така інфраструктура має бути високого рівня, тож Україні потрібно буде оцінити свої можливості та визначити стратегічно важливі дослідницькі інфраструктури. Це дозволить в умовах обмежених фінансових можливостей сконцентруватися саме на їхньому розвитку та модернізації відповідно до європейських стандартів, а українським науковцям дасть доступ до провідних дослідницьких інфраструктур країн ЄС. Крім того, українські інфраструктури, які стануть частиною європейських консорціумів, зможуть претендувати на доступ до структурних фондів ЄС.

Як було зазначено раніше, в Дорожню карту ESRRI включаються, зокрема, консорціуми дослідницької інфраструктури – ERIC. Цей статус надає Європейська комісія, а формат підтримки таких консорціумів є однією зі стратегічних ініціатив у межах розвитку Європейського дослідницького простору. Тож ще одна зустріч стосувалася участі України в проєкті, який наразі перебуває в процесі отримання статусу ERIC.

Це проєкт DANUBIUS-RI – Міжнародний центр перспективних досліджень у системі ріка-море, започаткований 2016 року Міністерством науки та інновацій Румунії. Його основна мета – забезпечити провідну світову дослідницьку інфраструктуру для міждисциплінарних досліджень річково-морських систем. На запрошення румунської сторони до проєкту долучився Одеський державний екологічний університет, а до консультативно-керівного органу DANUBIUS включено представника МОН України.

Зараз проєкт уже пройшов перший етап погодження в Єврокомісії і тепер усі країни-члени DANUBIUS мають офіційно підтвердити готовність отримати статус ERIC. Під час зустрічі урядових представників проєкту делегати від МОН України передали такий лист підтримки. Для нас участь у DANUBIUS ERIC важлива як з точки зору інтеграції в Європейський дослідницький простір, так і в контексті участі в дослідженні стану Дунаю та прилеглих морських територій.

Зокрема, оскільки Україна не є членом ЄС, то ми не маємо права доступу до структурних фондів Євросоюзу. Водночас як член консорціуму DANUBIUS

ERIC ми зможемо претендувати на фінансування з цих фондів оновлення чи створення інфраструктури в межах проекту. Кошти будуть спрямовані в ті наукові установи чи університети, які увійдуть в консорціум. Також DANUBIUS ERIC оголошуватиме конкурси проектів, взяти участь в яких зможуть будь-які наукові установи чи ЗВО.

Присутність та активна участь представників України під час таких засідань є дуже важливою, адже на етапі формування засад діяльності консорціумів визначаються й фінансові аспекти участі, зокрема, формули обрахунку членських внесків.

Також Україна отримала запрошення долучитися до E-RHNS – ще одного потенційно масштабного Європейського консорціуму дослідницької інфраструктури, пов'язаної з вивченням та збереженням культурної спадщини (heritage science). Його члени готуються сформуванню міжнаціональний консорціум як компонент загальноєвропейської системи збереження культурної спадщини. Діяльність E-RHNS стосується технологій дослідження та збереження унікальних об'єктів науки та культури – рідкісних видань, стародруків, творів мистецтва та архітектури тощо.

В Україні такі об'єкти, для вивчення та збереження яких варто одержати доступ до інфраструктур світового рівня, перебувають у підпорядкуванні різних міністерств. Так, лише в університетах МОН 4 колекції стародруків мають статус національного надбання. Також існують архіви бібліотек та музеїв НАН, Міністерства культури, молоді та спорту тощо.

У вересні представники МОН України долучилися до засідання консультативно-керівного органу E-RHNS, учасники якого високо оцінили потенціал участі України у майбутньому консорціумі. Наразі триває активна робота над змістом статуту та фінансовими питаннями функціонування консорціуму. Щойно ці рішення будуть представлені, МОН планує організувати консультації з Міністерством культури, молоді та спорту та іншими стейкхолдерами щодо формування позиції України стосовно участі в консорціумі та створенні національного компоненту E-RHNS.

Нагадуємо, що раніше [Уряд прийняв рішення, яке відкриває можливість створення в Україні державних ключових лабораторій – це будуть команди науковців, що об'єднуюватимуться попри відомче підпорядкування та сферу досліджень для вирішення масштабних сучасних проблем.](#)